Η ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΕΙΝΑΙ ΠΟΛΥ ΚΟΥΛ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ
ΓΙΑ ΕΝΤΕΛΩΣ ΑΓΕΩΓΡΑΦΗΤΟΥΣ



διόπτρα

Περιεχόμενα

ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΜΕΝΗ ΕΚΔΟΣΗ 6

ΕΙΣΑΓΩΓΗ 8

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 01: ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ 11

Πόσο μεγάλος είναι ο πλανήτης; 12

Σε τι τμήματα χωρίζουμε τη Γη για να συνεννοούμαστε; 14

Από τι αποτελείται η επιφάνεια του πλανήτη; 20

Ωκεανοί και ήπειροι – ένας μέτριος τρόπος τμηματοποίησης της Γης (που όμως κάπως βολεύει) 22

Τεκτονικές πλάκες 26

Βιογεωγραφικά βασίλεια 28

Ωκεανοί 30

Ήπειροι 44

Κράτη 50

Ασία 54

Αφρική 70

Ευρώπη 90

Βόρεια και Νότια Αμερική 96

Ωκεανία 108

Ανταρκτική 120

Υπερπόντια εδάφη 126

Λίμνες 128

Νησιά 136

Δάση 142

Ποτάμια 150

Οροσειρές... 156

... και κάποια βουνά 165

Έρημοι 168

Πληθυσμοί 178

Όλοι οι χάρτες είναι σωστοί και όλοι είναι λάθος 183

Πόλεις 186

Υποδομές και νέες τεχνολογίες 193

Ποιος είναι σε κρίση; 196

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 02: ΣΥΧΝΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ ΚΑΙ ΠΑΡΕΞΗΓΗΣΕΙΣ 199

Τι είναι η ΑΟΖ; 200

Ποιες είναι οι 7 θάλασσες;_ 202

Γιατί κάποιες λίμνες είναι γλυκές και άλλες αλμυρές; _____ 204

Γιατί υπάρχουν τόσες «Γουινέες»; _____ 205

Γιατί υπάρχει Βόρεια και Νότια Κορέα; _____ 206

Ποια είναι η «άλλη Κίνα»;_ 208

2 Σουδάν _____ 212

2 Κονγκά _____ 214

Γιατί καίγεται ο Αμαζόνιος; _ 216

Γιατί δεν είναι σωστό να λέμε «Ινδιάνοι» και «Εσκιμώοι»; _ 217

Γιατί έχει τόσο μεγάλο πληθυσμό η Ασία; _____ 220

Πού είναι (και τι είναι) το «Τρίγωνο των Βερμούδων»; _____ 222

Πού είναι η «παλιά» Υόρκη και η «παλιά» Ζηλανδία; ____ 224

Ποια είναι η διαφορά Αγγλίας, Μεγάλης Βρετανίας και Ηνωμένου Βασιλείου; ___ 226

Κάποιες χώρες που ίσως έχετε ακουστά αλλά δεν υπάρχουν πια! _____ 228

Κάποιες χώρες που ίσως έχετε ακουστά αλλά με το παλιό τους όνομα! _____ 233

Κάποια μέρη που όλο τα μπερδεύουμε! _____ 238

Το αρχιπέλαγος ΔΕΝ είναι ένα πολύ μεγάλο πέλαγος! ___ 252

Τι διαφορά έχει η Ευρώπη από την Ευρωπαϊκή Ένωση; _____ 253

Πόσες νοηματικές γλώσσες υπάρχουν στον κόσμο και γιατί δεν υπάρχει μια ενιαία νοηματική γλώσσα για όλες τις χώρες; Είναι παντού ίδια η νοηματική; _____ 255

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 03: ΕΞΥΠΝΑΔΕΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΕΣ _____ 257

ΕΠΙΛΟΓΟΣ_____ 313

Λίγα λόγια για την αναθεωρημένη έκδοση

Η *Γεωγραφία για εντελώς αγεωγράφητους* είναι ένα βιβλίο που ήρθε στον κόσμο τον Νοέμβριο του 2021 και γνώρισε απροσδόκητα μεγάλη εμπορική επιτυχία, πράγμα παράδοξο δεδομένης της θεματολογίας του. Έχετε ξανακούσει να γίνεται best seller κάποιο βιβλίο γεωγραφίας; Ούτε καν γεωπολιτικής ή κάποιου άλλου ζουμερού «γεω-» οτιδήποτε; Δεν είναι μυθιστόρημα, δεν ανήκει στις κατηγορίες βιβλίων που συνήθως κερδίζουν το ευρύ κοινό. Ποιος θα περίμενε να πουλήσει τόσα αντίτυπα στην Ελλάδα;

Παράδοξη δεν ήταν μόνο η επιτυχία του, αλλά και ο τρόπος με τον οποίο ήρθε στον κόσμο: συνήθως κάποιος άνθρωπος αρχίζει με δική του πρωτοβουλία να γράφει ένα βιβλίο, το οποίο μετά βρίσκει (ή όχι) το κοινό του. Εδώ τα πράγματα ήρθαν λιγάκι ανάποδα! Υπήρχε πρώτα ένα κοινό που χτίστηκε μέσα από τη σελίδα «Η γεωγραφία είναι πολύ κουλ», την οποία έφτιαξα στο Facebook το 2019, και πρότεινε ξανά και ξανά «να βάλω όλα αυτά που γράφω στη σελίδα σε μια σειρά και να τα βγάλω μαζεμένα σε ένα βιβλίο». Έτσι κι έγινε λοιπόν!

Στην πρώτη έκδοση του βιβλίου ήμασταν στην ουσία δύο άτομα –το Αρχιγεωγραφόπουλο και ο Ελβετικός Σουγιάς– και με τη συμβολή δύο ή τριών ακόμα φίλων ψάχναμε, γράφαμε και ανεβάζαμε καθημερινά εκπαιδευτικό περιεχόμενο για τον κόσμο. Δεν υπήρχε σχέδιο, υπήρχε μόνο μια επίμονη «λόξα» με τη γεωγραφία και μια ανάγκη να μοιραζόμαστε ό,τι ενδιαφέρον μαθαίνουμε για τον κόσμο με όσο το δυνατόν περισσότερους ανθρώπους. Κάπου εκεί έγινε η επαφή με τις εκδόσεις Διόπτρα, που μας πίστεψαν από την αρχή, και βγάλαμε τα δύο πρώτα γεωγραφικά βιβλία δραστηριοτήτων!

Και γιατί όλος αυτός ο κόπος για να μάθει ο κόσμος γεωγραφία; Επειδή η γεωγραφία είναι το αλφάβητο του κόσμου. Είναι το σημείο εκκίνησης για να καταλάβεις την παγκόσμια ιστορία – και την περιβαλλοντική και την ανθρώπινη. Αν δεν μπορείς να καταλάβεις τι συμβαίνει και γιατί, είναι δύσκολο να διαμορφώσεις άποψη για τον κόσμο γύρω σου και να βρεις πού στέκεσαι εσύ μέσα σε αυτόν.

Άσε που, αν δεν ξέρεις καν ότι κάτι υπάρχει –ένα μέρος, ένας λαός, ένα ιδιαίτερο οικοσύστημα–, πώς γίνεται να νοιαστείς γι' αυτό; Και είναι πια σαφές ότι σε έναν κόσμο τόσο συνδεδεμένο δεν μας παίρνει να μη νοιαζόμαστε για ό,τι συμβαίνει γύρω μας, ακόμα κι αν το μόνο που μας ενδιαφέρει είναι ο εαυτός μας.

Παράλληλα, το βιβλίο αυτό –αλλά και όλο το εγχείρημα– αποδείχθηκε κάπως προφητικό. Όλο και συχνότερα τα τελευταία χρόνια, μέσα σε ένα παγκόσμιο σκηνικό που αλλάζει ραγδαία, επανέρχεται στο προσκήνιο η ανάγκη να γνωρίζεις γεωγραφία, ώστε να μπορείς να παρακολουθήσεις τις εξελίξεις.

Συγκρούσεις μεταξύ κρατών, διεκδικήσεις εδαφών, καταστροφές οικοσυστημάτων, κρίσεις, χάρτες και γεωγραφικές αναφορές, και στα μίντια όλο και πιο συχνά explainers. Είδαμε μέχρι και AI φωτογραφία ανεβασμένη από το επίσημο προφίλ του προέδρου των ΗΠΑ, που περπατάει στη Γροιλανδία πλάι σ' έναν… πιγκουίνο! Ενημερωτικά, δεν ζουν πιγκουίνοι στη Γροιλανδία ή στον Αρκτικό Κύκλο. Για την ακρίβεια, δεν ζουν πουθενά στο βόρειο ημισφαίριο, με εξαίρεση τα νησιά Γκαλαπάγκος. Ζουν κυρίως στην Ανταρκτική και σε ακτές του νότιου ημισφαιρίου. Κι αν αυτό μοιάζει με μια απλή και ακίνδυνη παρανόηση, που «ντάξει, μωρέ, τι πειράζει;», εμένα με πανικοβάλλει επειδή βάζω με τον νου μου πόση ακόμα άγνοια υπάρχει σε τόσο βασικά ζητήματα, ακόμα και μεταξύ των ισχυρότερων ανθρώπων αυτού του κόσμου, οι οποίοι χαράσσουν τις στρατηγικές που επηρεάζουν όλο τον πλανήτη!

Γι' αυτό, λοιπόν, εμείς συνεχίζουμε. Η ανάγκη για άμεση, ισχυρή και μεταδοτική γεωγραφίτιδα είναι πραγματικότητα, οπότε επιστρέφουμε με μια ανανεωμένη, αναθεωρημένη έκδοση. Στην έκδοση αυτή έχουμε επικαιροποιήσει νούμερα και άλλα στοιχεία που έχουν αλλάξει από την αρχική έκδοση του βιβλίου (πληθυσμοί, ποσοστά κ.λπ.), έχουμε εμπλουτίσει τα υπάρχοντα κεφάλαια με επιπλέον πληροφορίες και ιστορίες κι έχουμε προσθέσει μερικά σπέσιαλ υποκεφάλαια που ρίχνουν φως σε διαστάσεις της γεωγραφίας που ίσως να μην είχατε σκεφτεί!

Είναι κι ένας τρόπος να σας πούμε ένα μεγάλο «ευχαριστώ» για την εμπιστοσύνη, την αγάπη, τα μηνύματα, τις απορίες, τις ιστορίες. Αν έχουμε μάθει κάτι από αυτή τη διαδρομή, είναι ότι η περιέργεια δεν είναι παιδική αρετή. Είναι ενήλικη ανάγκη. Και η γεωγραφία δεν είναι απλώς χόμπι. Είναι τρόπος να μη χαθείς!

Αρχιγεωγραφόπουλο

Εισαγωγή

Προτού ξεκινήσουμε: Δεν ξέρω αν πήρες αυτό το βιβλίο δώρο στον εαυτό σου ή αν σ' το έκαναν δώρο για πλάκα, πάντως μη νιώθεις άσχημα αν έχεις μαύρα μεσάνυχτα από γεωγραφία. Σχεδόν όλοι είμαστε αγεωγράφητοι και αυτό είναι λογικό, δεδομένου ότι η παγκόσμια γεωγραφία δεν είναι καν αντικείμενο μελέτης στο σχολείο! Προσωπικά θυμάμαι μόνο κάτι αποστειρωμένες κι άσκοπες λίστες με χώρες και πρωτεύουσες, τις οποίες ξεπετάξαμε σε ένα δυο μαθήματα κι αυτό ήταν!

Παράλληλα, η μετέπειτα πορεία της ζωής (με σπουδές, δουλειές, ευθύνες, οικογένειες κ.λπ.) ρεαλιστικά δεν αφήνει και πολύ χώρο ή ενέργεια για αυτο-εκπαίδευση, πόσο μάλλον αν έχεις συνδέσει τη διαδικασία της μάθησης με τη μαραζωτική και ξενέρωτη εμπειρία του σχολείου (εκτός κι αν είχες την τύχη να έχεις εξαιρετικούς εκπαιδευτικούς, που ευτυχώς υπάρχουν!).

Όποιος κρίνει, λοιπόν, γιατί μπέρδεψες τη Σλοβενία με τη Σλοβακία και «είναι ανεπίτρεπτο να μην ξέρεις τα βασικά», καλό θα ήταν να τσεκάρει λίγο το προνόμιό του, είτε αυτό ήταν ο έξτρα χρόνος/ενέργεια που έχει στη ζωή του, ή το βοηθητικό οικογενειακό περιβάλλον, ή οι εμπειρίες/ερεθίσματα που *έτυχε* να έχει και που βοήθησαν προς αυτή την κατεύθυνση.



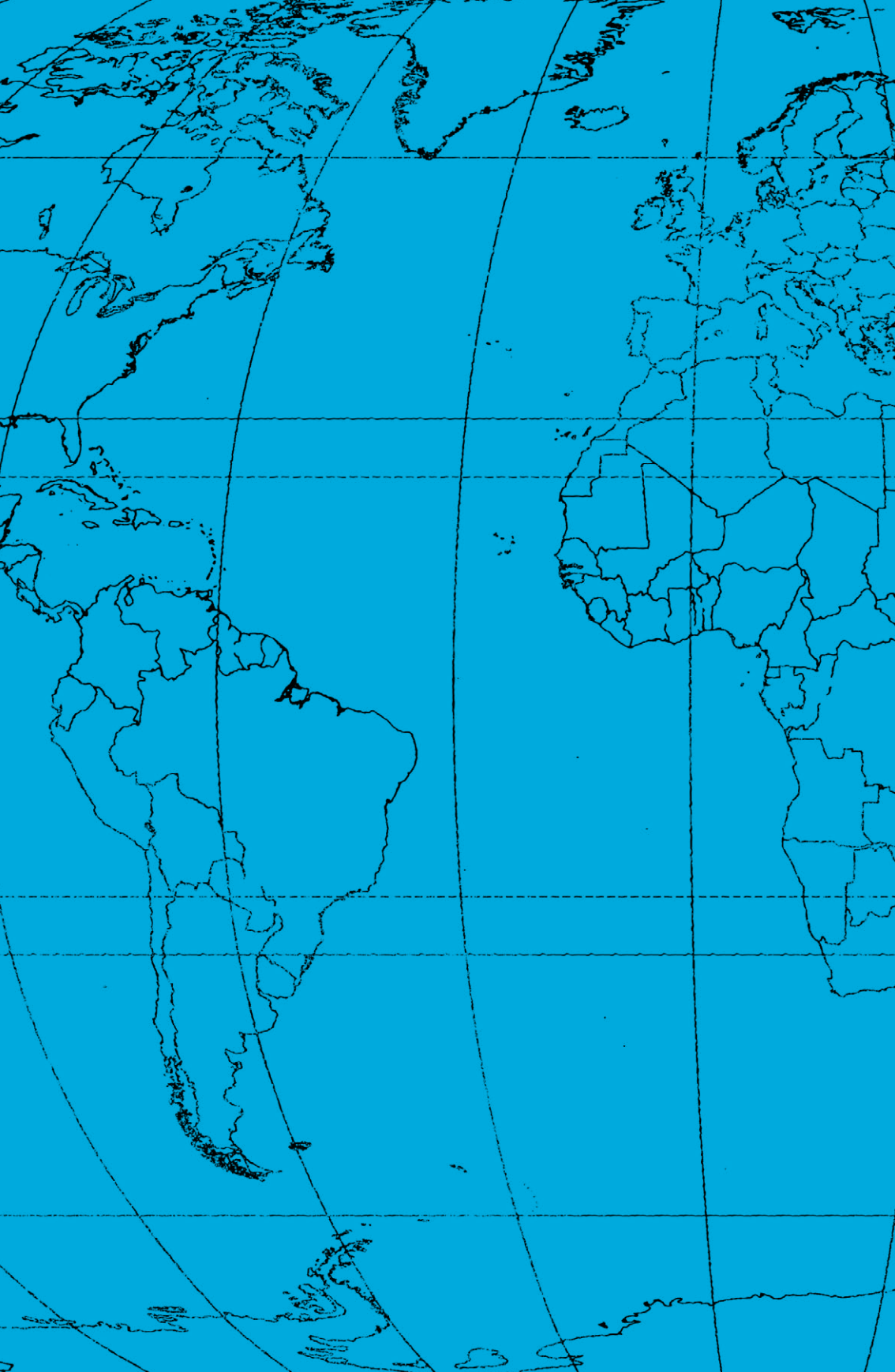
Έκανα μια μικρή έρευνα και ζήτησα από 200 τυχαία άτομα να σημειώσουν όσες χώρες ξέρουν πάνω στον χάρτη. Το αποτέλεσμα 9 στις 10 φορές ήταν κάπως έτσι.

Και για μένα τυχαία ξεκίνησε όλο αυτό, και μάλιστα αρκετά μετά το σχολείο. Πριν από κάποια χρόνια έτυχε να πάθω ένα κόλλημα με ένα γεωγραφικό παιχνίδι στο φέισμπουκ, το οποίο «ξύπνησε» τη για χρόνια κοιμισμένη παιδική μου περιέργεια και από τότε δεν μπορώ να σταματήσω να ψάχνω!

«Μα τι είναι όλες αυτές οι χώρες; Γιατί υπάρχουν τόσες; Πώς ζουν εκεί; Τι είναι αυτό πάνω σε τούτη τη σημαία; Πώς είναι δυνατόν να μην έχουμε μάθει στο σχολείο απολύτως τίποτα για τον υπόλοιπο κόσμο πέραν της χώρας μας και των γύρω περιοχών; Τι συνέβη και τι συμβαίνει σε όλες αυτές τις περιοχές του πλανήτη;»

Ελπίζω ότι αυτά και άλλα ερωτήματα θα λυθούν με το συγκεκριμένο βιβλίο, αλλά κυρίως ελπίζω να γεννηθούν νέες απορίες που θα σε οδηγήσουν σε περαιτέρω ψάξιμο. Όχι τίποτε άλλο, αλλά η διαδικασία του να ψάχνεις είναι μαγική. Εκτός αυτού, η γεωγραφία είναι η καταλληλότερη αφετηρία ώστε να κατανοήσει κανείς καλύτερα την ιστορία αλλά και την επικαιρότητα. Αν δεν ξέρεις γεωγραφία, το να μαθαίνεις ιστορία είναι κάπως σαν να ακούς αγώνα ποδοσφαίρου από το ραδιόφωνο, χωρίς να έχεις δει ποτέ στη ζωή σου γήπεδο. Είναι η γνωριμία με τον χώρο στον οποίο συμβαίνουν όλα, και έχει ενδιαφέρον γιατί πολλές φορές ο ίδιος ο χώρος καθορίζει τα γεγονότα. Η πορεία του ανθρώπινου είδους (και όχι μόνο) έχει καθοριστεί σε τεράστιο βαθμό από τη γεωγραφία και είναι κρίμα που της έχει κολλήσει η ρετσινιά του πιο βαρετού μαθήματος.

Μέσα από αυτό το βιβλίο, ελπίζω να τη δεις αλλιώς. Πολλά πράγματα που έχεις ακουστά, αλλά σκόρπια στο μυαλό σου, θα μπουν σε μια σειρά και θα αρχίσουν να βγάζουν νόημα. Ακόμα και αν δεν θυμάσαι την κάθε λεπτομέρεια, θα έχεις ήδη αποκτήσει μια πιο συνολική και καθαρή εικόνα για τον κόσμο! Θα σου λυθούν απορίες που δεν ήξερες καν ότι είχες, και το καλύτερο: στο τέλος σου έχω κεφάλαιο με γρήγορα, εξυπνακίστικα φαν φακτς για τον κόσμο που μπορεί να χρησιμοποιηθούν σε φλερτ, οικογενειακά τραπέζια, παρέες, σε συζητήσεις με ταξιτζήδες κ.λπ.



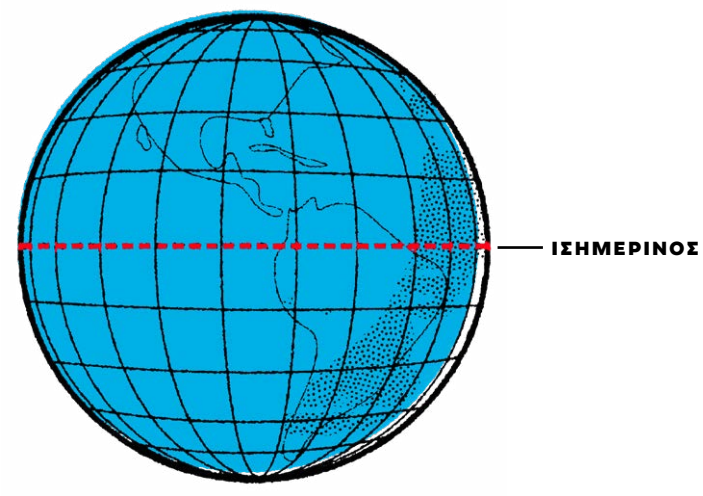
01

ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ

Σε αυτό το κεφάλαιο θα βάλουμε σε μια σειρά κάποια γενικά πράγματα για τον κόσμο. Πόσοι είναι τελικά οι ωκεανοί και πόσες οι ήπειροι; Ποιος το αποφάσισε; Πώς προέκυψαν όλες αυτές οι χώρες; Πόσοι άνθρωποι ζουν στον πλανήτη και πού ζουν οι περισσότεροι;

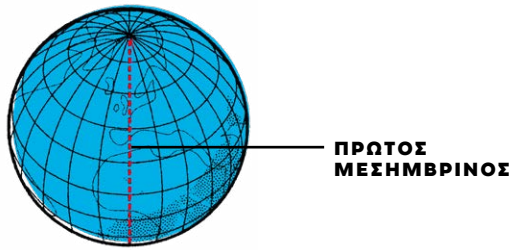
Πόσο μεγάλος είναι ο πλανήτης;

Λόγω του ανθρώπινου μεγέθους μας, είναι σχεδόν αδύνατο να αντιληφθούμε το μέγεθος του πλανήτη μας. Δεν θα είχε νόημα να πούμε «**η συνολική επιφάνεια του πλανήτη είναι 510.000.000 τετραγωνικά χιλιόμετρα**» ή ότι «**η συνολική επιφάνεια του πλανήτη είναι σαν την Ελλάδα 4.000 φορές**», γιατί αυτά ΔΕΝ είναι νούμερα που μπορεί να χωρέσει ή να μεταφράσει το κεφάλι μας. Γι' αυτό θα το πάμε αλλιώς. Θα μιλήσουμε για χρόνους και αποστάσεις!



- Αν κατασκευάζαμε έναν δρόμο κατά μήκος του Ισημερινού, δηλαδή κατά μήκος αυτής της νοητής πλανητικής γραμμής που περνάει από το πιο πεπλατυσμένο σημείο της Γης, ο οποίος θα έκοβε μέσα από βουνά και θάλασσες και δάση, θα χρειαζόσουν κάπου στους 2 μήνες με αμάξι για να κάνεις τον γύρο του κόσμου, οδηγώντας ένα 8ωρο την ημέρα. Με ποδήλατο θα σου έπαιρνε το τετραπλάσιο!

Στο ταξίδι αυτό, θα περνούσες από 13 χώρες και θα διέσχιζες τα 3 πιο πυκνά τροπικά δάση του κόσμου, αν και για το μεγαλύτερο κομμάτι του ταξιδιού θα διέσχιζες ωκεανό.



- Αντίστοιχα, αν υπήρχε ένας δρόμος-ευθεία κατά μήκος του Πρώτου Μεσημβρινού, δηλαδή από τον Βόρειο μέχρι τον Νότιο Πόλο, θα χρειάζονταν περίπου 35 μέρες για να πας από τον έναν πόλο στον άλλο (αν οδηγούσες 5 ώρες την ημέρα με μέση ταχύτητα τα 80 χλμ. την ώρα).
- Αν είσαι αθλητικό τυπάκι και το έκανες με ποδήλατο, η ίδια διαδρομή θα έπαιρνε κάπου στις 140 μέρες (με 5 ώρες πετάλι την ημέρα και μέση ταχύτητα τα 20 χλμ. την ώρα).
- Αν έχεις χάσει τα λογικά σου και θα ήθελες να το κάνεις με τα πόδια, θα χρειάζονταν 10 ώρες περπατηματάκι κάθε μέρα επί 280 μέρες!

Η απόσταση από τον Βόρειο μέχρι τον Νότιο Πόλο είναι σε ευθεία γραμμή σαν τη διαδρομή Αθήνα-Θεσσαλονίκη περίπου 30 φορές. Σε αυτό το ταξίδι θα περνούσες από όλες τις κλιματικές ζώνες της Γης, οπότε θα έπρεπε να έχεις μαζί σου μαγιό, μπουφάν, παγοπέδιλα, βατραχοπέδιλα και σίγουρα καπελάκι!

Ένα από τα πιο εντυπωσιακά πράγματα που έχουμε καταφέρει οι άνθρωποι μέσα στους τελευταίους αιώνες είναι ότι έχουμε «μικρύνει» τρομερά τον πλανήτη, χωρίς να έχει μικρύνει καθόλου! Με τη ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας, κυρίως στους τομείς των τεχνικών έργων (γέφυρες, οδικά δίκτυα) και των μέσων μεταφοράς, έχουν εκμηδενιστεί *για πρώτη φορά στην ανθρώπινη ιστορία* αποστάσεις που κάποτε ήταν απλά αδύνατο να διανύσει κανείς. Νομίζω δεν συνειδητοποιούμε πως όλα αυτά έγιναν μέσα στα τελευταία λίγα «δευτερόλεπτα» της ανθρώπινης ιστορίας! Σκεφτείτε το εξής: Πριν από περίπου 4.000 χρόνια εφευρέθηκε η άμαξα, η οποία ήταν ο πιο γρήγορος τρόπος μεταφοράς στην ξηρά, μέχρι που εφευρέθηκαν τα τρένα καμιά 200αριά χρόνια πριν! Το πιο εντυπωσιακό είναι πως, από τότε, μέσα σε μόλις 1μιση αιώνα, το ρεκόρ ταχύτητας που κατείχε το τρένο –ξαναλέω, έπειτα από 4.000 χρόνια πρωτοκαθεδρίας της άμαξας– έχει «ξεπεραστεί» ήδη πάρα πολλές φορές: αυτοκίνητα, αεροπλάνα, πιο γρήγορα αυτοκίνητα, πιο γρήγορα τρένα, πιο γρήγορα όλα! Και άρα, πιο κοντά όλα και πιο κοντά όλοι.

Σε τι τμήματα χωρίζουμε τη Γη για να συνεννοούμαστε;

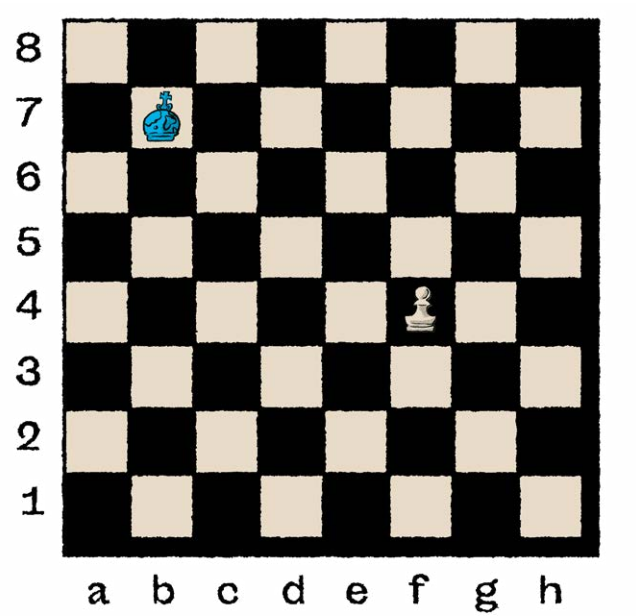
Στην προηγούμενη σελίδα αναφέρθηκαν ο Ισημερινός, ο Πρώτος Μεσημβρινός και οι κλιματικές ζώνες. Τι είναι όλα αυτά; Ας τα πάρουμε από την αρχή!

Το ότι μέσα στους τελευταίους αιώνες καταφέραμε να μικρύνουμε αποστάσεις και να ξεπεράσουμε γεωγραφικά εμπόδια που μέχρι πρότινος φάνταζαν ανυπέρβλητα είχε ως αποτέλεσμα να δημιουργηθούν **για πρώτη φορά στην ανθρώπινη ιστορία** κάποια πραγματικά ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΔΙΚΤΥΑ!

Το πρώτο απ' όλα ήταν το δίκτυο του παγκόσμιου εμπορίου, δηλαδή ένα σύνολο λιμανιών και άλλων τοποθεσιών σε όλες τις ηπείρους, που «επικοινωνούσαν» μεταξύ τους. Γεφυρώθηκαν περίτεχνα μέσω ενός πολύπλοκου συστήματος θαλάσσιων και χερσαίων οδών, με σκοπό την εύκολη μεταφορά και διανομή των εμπορευμάτων. Μια υπέροχη «παρενέργεια» αυτής της συνδεσιμότητας ήταν ότι μαζί με τα καράβια και τα εμπορεύματα ταξίδευαν και άνθρωποι, μαζί με τις ιδέες και τα βιώματά τους.

Η δημιουργία παγκόσμιων δικτύων σημαίνει ότι η κινητικότητα στους ωκεανούς, τις θάλασσες και τις ηπείρους άρχισε να γίνεται όλο και πιο έντονη μέσα στους τελευταίους αιώνες. **Έτσι προέκυψε η ανάγκη να βρεθεί ένας «κώδικας» συνεννόησης αποδεκτός και κατανοητός από όλους**, που θα επέτρεπε να προσδιορίζουμε με ακρίβεια το πού βρίσκεται κάτι στον πλανήτη, χωρίς να χρειάζεται καν να μιλάμε όλοι την ίδια γλώσσα ή να πρέπει να ξέρουμε τέλεια γεωγραφία σώνει και ντε!

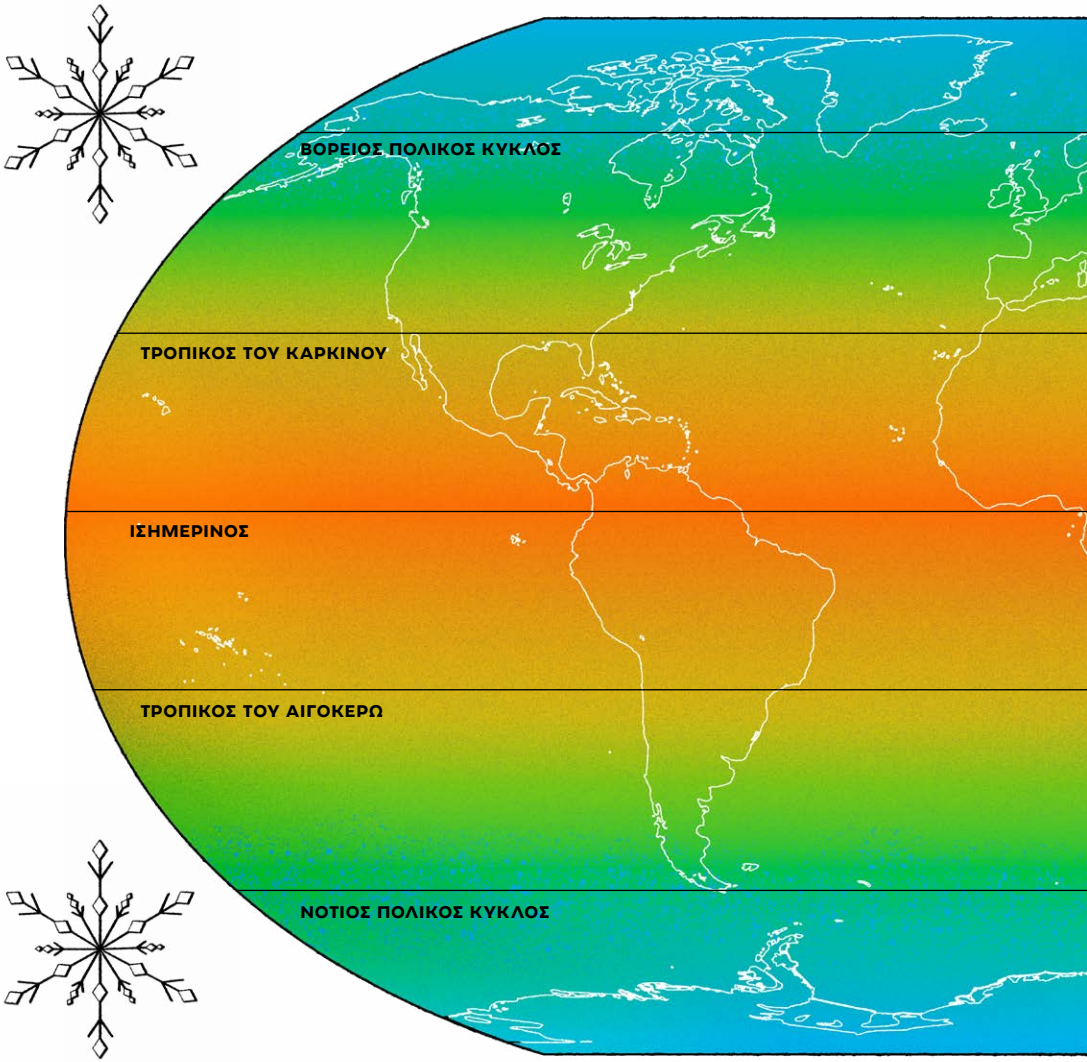
Το σύστημα που εδραιώθηκε τελικά λέγεται «Καρτεσιανό Σύστημα Συντεταγμένων» και η όλη ιδέα είναι σχετικά απλή κι εύκολα κατανοητή. Φανταστείτε μια σκακιέρα ή ένα σταυρόλεξο: κάθε κουτάκι έχει ένα όνομα, π.χ. «B7», «F4» στο σκάκι



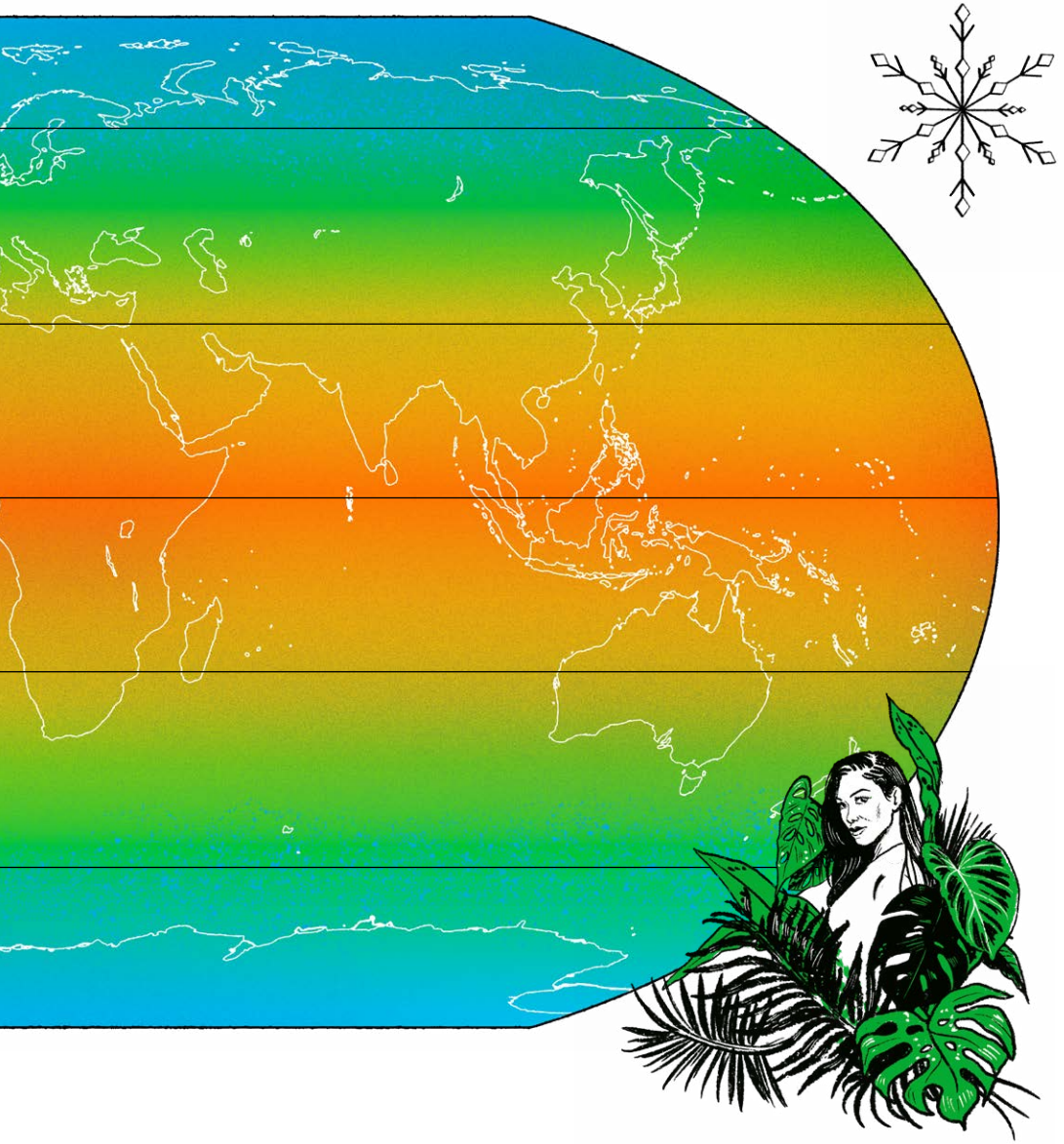
ή «3 κάθετα, 5 οριζόντια» στα σταυρόλεξα. Αυτά τα ονόματα προκύπτουν σε συνάρτηση με έναν κάθετο κι έναν οριζόντιο άξονα. Με κάποια σημεία αναφοράς δηλαδή! Κάπως έτσι λειτουργούν και οι συντεταγμένες: ορίσαμε κάποιες νοητές πλανητικές γραμμές, παράλληλες και κάθετες μεταξύ τους, χωρίζοντας έτσι τη Γη σε κάποια νοητά τμήματα!

Με αυτό το σύστημα, η ακριβής τοποθεσία ενός σημείου μπορεί εύκολα να οριστεί χρησιμοποιώντας κάποια σταθερά σημεία αναφοράς και την απόστασή του από αυτά. Αντί να πεις δηλαδή «Βρίσκομαι ανάμεσα σε δύο νησιά κάπου στον Ειρηνικό», μπορείς να εξηγήσεις πού βρίσκεσαι δηλώνοντας την απόστασή σου σε σχέση με αυτά τα σημεία αναφοράς που αποφασίσαμε από κοινού να χρησιμοποιούμε.

Τα βασικότερα είναι ο Ισημερινός («οριζόντια» γραμμή), που η απόσταση από αυτόν ορίζει το γεωγραφικό πλάτος, και ο Πρώτος Μεσημβρινός («κάθετη» γραμμή), που η απόσταση από αυτόν ορίζει το γεωγραφικό μήκος, καθώς και τα σημεία του ορίζοντα (βορράς, νότος, δύση, ανατολή).

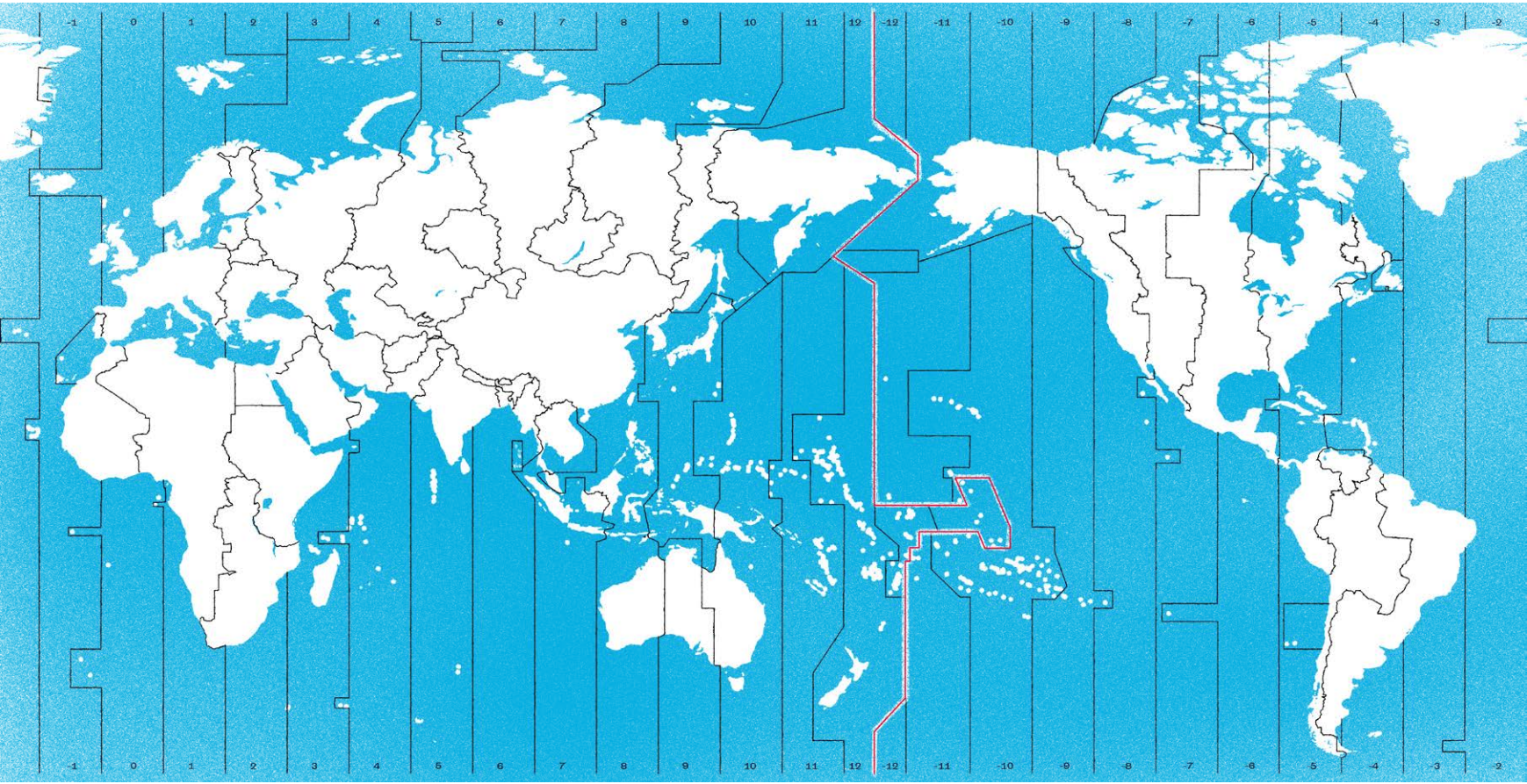


Ο Ισημερινός (γνωστός στην πιάτσα και ως «Πρώτος Παράλληλος») είναι κάπως σαν τη Nicole Scherzinger, τη φροντγούμαν των Pussycat Dolls (που βάζω στοίχημα ότι μέχρι κι η ίδια δυσκολεύεται κάποιες φορές να γράψει σωστά το όνομά της με την πρώτη). Παίρνει όλη τη δόξα, αλλά υπάρχουν και οι άλλες τέσσερις που κάνουν δουλίτσα. Οι άλλες τέσσερις Pussycat Dolls του καρτεσιανού συστήματος είναι ο Βόρειος Πολικός Κύκλος, ο Τροπικός του Καρκίνου, ο Τροπικός του Αιγόκερω και ο Νότιος Πολικός Κύκλος. Δεν κάνουν φωνητικά (απ' όσο γνωρίζω), αλλά είναι κι αυτές άξιες αναφοράς, καθώς χρησιμοποιούνται ως τα νοητά «σύνορα» μεταξύ των κλιματικών ζωνών της Γης.



Έχουμε χωρίσει χοντρικά τον πλανήτη σε 3 κλιματικές ζώνες: την πολική (Θεέ μου, κρύο και κακό!), την εύκρατη (που δεν έχει ούτε ακραία ζέστη ούτε ακραίο κρύο) και την τροπική ζώνη (που χαρακτηρίζεται από ακραία ζέστη και υγρασία και που, αντί για τέσσερις εποχές, έχει δύο και ακραίες: μία πολλών βροχών και μία ξηρασίας – μάλλον Δίδυμος στο ζώδιο). Έχουμε δύο εύκρατες και δύο πολικές, αλλά μία τροπική που από το κέντρο της περνάει ο Ισημερινός.

ΖΩΝΕΣ ΩΡΑΣ



Στο πλαίσιο αυτής της ανάγκης για παγκόσμια συνεννόηση, δημιουργήθηκαν και οι ζώνες ώρας, ένα άλλο είδος τμηματοποίησης της Γης, που έχει βασιστεί στο καρτεσιανό σύστημα και συγκεκριμένα στους μεσημβρινούς (τις «κάθετες» γραμμές). Βέβαια, όπως βλέπετε στον δίπλα χάρτη, οι ζώνες ώρας δεν ακολουθούν πιστά τους μεσημβρινούς, αλλά παρουσιάζουν κάποια περίεργα ζιγκ-ζαγκ. Ο λόγος είναι πως για κάποια κράτη αυτός ο διαχωρισμός δεν έβγαζε πολύ νόημα, οπότε αποφάσισαν να προσαρμόσουν τις ζώνες εντός των συνόρων τους με τρόπο που να βολεύει.

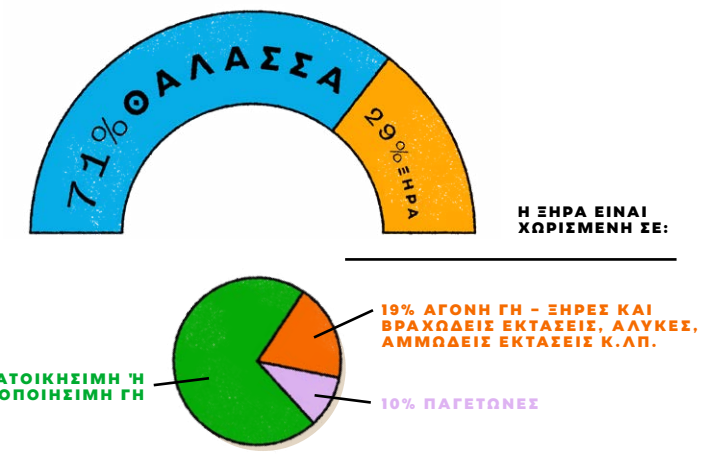
Η γραμμή που αποτελεί το «σύνορο» μεταξύ του χθες και του σήμερα είναι η Διεθνής Γραμμή Ημερομηνίας (η ζωγραφισμένη με κόκκινο) που περνάει από τον Ειρηνικό Ωκεανό και κάνει ζιγκ-ζαγκ πάνω στον Αντιμεσημβρινό (δηλαδή τη συνέχεια του Πρώτου Μεσημβρινού που βρίσκεται από την άλλη πλευρά της Γης). Ο Πρώτος Μεσημβρινός και ο Αντιμεσημβρινός σχηματίζουν έναν κύκλο που χωρίζει τη Γη σε δυτικό και ανατολικό ημισφαίριο!

Τη Γη τη χωρίζουμε και σε άλλων ειδών τμήματα, όπως ηπείρους, ωκεανούς, χώρες και άλλα πολλά. Θα μιλήσουμε για όλα αυτά αναλυτικότερα παρακάτω.

Ο Πρώτος Μεσημβρινός λέγεται αλλιώς και «Μεσημβρινός του Γκρίνουιτς», καθώς περνάει από το αστεροσκοπείο του Γκρίνουιτς στο Λονδίνο. Ο Μεσημβρινός του Γκρίνουιτς είναι και το βασικό σημείο αναφοράς για τις ζώνες ώρας – αν είμαστε σε ζώνη +2 σημαίνει ότι, αν στο Γκρίνουιτς είναι 12 το μεσημέρι, τότε στη ζώνη μας είναι 2 ώρες μπροστά, δηλαδή 2 το μεσημέρι. Πώς επιλέχθηκε όμως ο συγκεκριμένος και γιατί; Μέχρι το 1884, χρησιμοποιούνταν διάφοροι «πρώτοι μεσημβρινοί» (η κάθε αυτοκρατορία χρησιμοποιούσε τον δικό της ως σημείο αναφοράς), αλλά εκείνη τη χρονιά έγινε ψηφοφορία και αποφασίστηκε να οριστεί ως «πρώτος» αυτός του Γκρίνουιτς. Λόγω της πρωτοκαθεδρίας της Βρετανικής Αυτοκρατορίας στον κόσμο εκείνη την εποχή, τα $^{2}/_{3}$ των πλοίων χρησιμοποιούσαν ήδη τον Μεσημβρινό του Γκρίνουιτς ως «πρώτο», οπότε όλοι ψήφισαν αυτόν με εξαίρεση τη Γαλλία. Η Γαλλία διαφώνησε και συνέχισε να χρησιμοποιεί τον δικό της μεσημβρινό για 30 χρόνια ακόμα! Επειδή όμως τελικά αυτό έκανε και τη ζωή των ίδιων πιο δύσκολη, αποφάσισαν να δεχτούν την απόφαση της ψηφοφορίας.

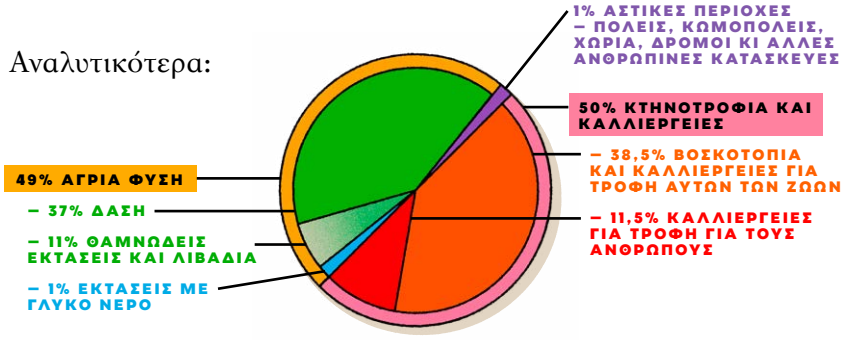
Από τι αποτελείται η επιφάνεια του πλανήτη;

Το 71% της συνολικής επιφάνειας της Γης καλύπτεται από νερό, γι' αυτό άλλωστε ο πλανήτης μας έχει και το παρατσούκλι «Μπλε Πλανήτης»! Μόνο το 29% που απομένει είναι ξηρά, δηλαδή περίπου το ένα τρίτο της συνολικής του επιφάνειας. Αυτό σημαίνει ότι **για όση ξηρά υπάρχει στον πλανήτη, υπάρχει τόση κι άλλη τόση (και λίγη ακόμα) θαλάσσια έκταση!**

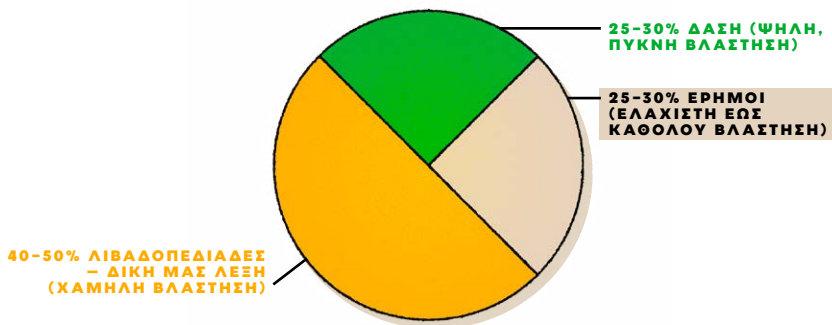


ΕΝΑ ΜΙΚΡΟ ΣΟΚ: Από όλη αυτή την κατοικήσιμη γη, στην πραγματικότητα μόνο το 1% είναι κατοικημένο από ανθρώπους! Αν ενώναμε δηλαδή όλες μας τις πόλεις, τις κωμοπόλεις, τα χωριά κ.λπ., θα δημιουργούσαμε μια αστική έκταση που θα έπιανε περίπου το $^{1}/_{6}$ της ερήμου Σαχάρα! Κι όμως, τόσο λίγο χώρο πιάνουμε εμείς και οι υποδομές μας! Ωστόσο, για το μπόι μας έχουμε πολύ μεγάλο εκτόπισμα κι επηρεάζουμε τεράστιες εκτάσεις σε ολόκληρο τον πλανήτη. Σκεφτείτε ότι για την τροφή μας και μόνο (δηλαδή για γεωργία και κτηνοτροφία) χρησιμοποιούμε το 50% όλης της κατοικήσιμης γης!

Αναλυτικότερα:



Ο διαχωρισμός της ξηράς του πλανήτη σε κατοικήσιμη και άγονη γη μας βοηθάει να καταλάβουμε κάποια πράγματα για τον πλανήτη **σε σχέση με εμάς και τις ανάγκες μας**. Όμως τόσο η άγονη όσο και η κατοικήσιμη γη παρουσιάζουν μια πληθώρα τοπίων με διαφορετική βλάστηση και ζωή, ανάλογα με το υψόμετρο, τα επίπεδα υγρασίας, το κλίμα και άλλους παράγοντες. Έχει ενδιαφέρον να δούμε την ξηρά του πλανήτη και με τέτοια ματιά! Πολύ χοντρικά, είναι χωρισμένη κάπως έτσι:



Τα ποσοστά είναι όλα *στο περίπου* διότι πολλά χερσαία οικοσυστήματα είναι κάτι ενδιάμεσο. Για παράδειγμα, οι **σαβάνες** είναι εκτάσεις που μετρούν ως λιβαδοπεδιάδες, αλλά έχουν και κάποια αραιά δεντράκια. Δάση σίγουρα δεν τις λες, αλλά δεν είναι και καθαρόαιμα λιβάδια. Άλλο ένα παράδειγμα είναι η παγωμένη **τούνδρα**, που θεωρείται και πεδιάδα με λίγη βλάστηση αλλά και έρημος κατά μία έννοια. Αντίστοιχα υπάρχει η **στέπα**, όπου η βλάστηση μοιάζει με αυτήν της τούνδρας αλλά έχει και κάποια δεντράκια (κοντά σε λίμνες και ποτάμια) όπως η σαβάνα. Όταν, λοιπόν, λέμε «περίπου ο μισός κόσμος είναι λιβαδοπεδιάδες», μη φαντάζεστε μόνο αυτές με το στιλιζαρισμένο καταπράσινο γρασίδι τύπου Χάιντι.

Ωκεανοί και ήπειροι

– ένας μέτριος τρόπος τμηματοποίησης της Γης (που όμως κάπως βολεύει)

Όλη αυτή τη θαλάσσια επιφάνεια του πλανήτη τη χωρίζουμε σε κάποια μεγάλα τμήματα που ονομάζονται **ωκεανοί**. Αντίστοιχα, την ξηρά τη χωρίζουμε σε κάποια μεγάλα τμήματα που λέγονται **ήπειροι**. Το πρόβλημα είναι πως και οι δύο ορισμοί είναι τρομερά ασαφείς. Ωκεανός θεωρείται μια «**πολύ μεγάλη θαλάσσια επιφάνεια**» (σοβαρά τώρα;;;) και ήπειρος είναι μια «**πολύ μεγάλη περιοχή ξηράς που περιστοιχίζεται από ωκεανούς**». Πόσο μεγάλη δηλαδή; Ποια είναι η διαφορά ενός πάρα πάρα πολύ μεγάλου νησιού από μια ήπειρο; Πού μπαίνει η γραμμή και ποιος την ορίζει; Επίσης, για κάτσε… αφού η Ευρώπη έχει κολλητά την Ασία χωρίς να μεσολαβεί θάλασσα, γιατί θεωρείται ξεχωριστή ήπειρος; Και μιας και τα λέμε όλα, αφού η Ωκεανία δεν είναι καν μια ενιαία «πολύ μεγάλη περιοχή ξηράς», αλλά πάρα πολλά μικρά και μεγάλα νησιά σκορπισμένα στον Ειρηνικό Ωκεανό, γιατί τη μετράμε ως ήπειρο; Ετοιμαστείτε για ένα υπέροχο μπέρδεμα!



ΩΚΕΑΝΟΙ

Στην ουσία, ΕΝΑΣ είναι ο ωκεανός. Όλοι οι ωκεανοί όπως τους έχουμε ορίσει είναι στην πραγματικότητα ενωμένοι μεταξύ τους και δεν χωρίζονται από ξηρά. Ορίστε ο παγκόσμιος χάρτης που χρησιμοποιούν τα ψάρια στις τάξεις τους, για να καταλάβετε την ολότητα:



Παρ' όλα αυτά, έχουμε αποφασίσει πως οι ωκεανοί είναι 5: ο Ειρηνικός, ο Ατλαντικός, ο Ινδικός, ο Αρκτικός (ή Βόρειος Παγωμένος) και ο Ανταρκτικός (ή Νότιος Παγωμένος). Τους ωκεανούς τους χωρίζουμε σε περαιτέρω τμήματα, τις θάλασσες. Κάπως συμφωνήθηκε ότι βολεύει αυτός ο διαχωρισμός και βγάζει μια χαρά νόημα για να συνεννοούμαστε, οπότε τον κρατήσαμε.

Όμως στην περίπτωση των ηπείρων, ακόμη δεν έχουμε καταλήξει σε ένα μοντέλο που να το χρησιμοποιούμε όλοι! Κοινώς, η ερώτηση «πόσες ήπειροι υπάρχουν;» δεν έχει ΜΙΑ σωστή απάντηση!

Υπάρχει το μοντέλο των **τεσσάρων** ηπείρων: **Αμερική, Ανταρκτική, Αφροευρασία, Ωκεανία**. Κοινώς, τα τρία μεγαλύτερα «ενιαία» κομμάτια γης του πλανήτη (μαζί με τα νησάκια που